

KİTAP İNCELEMESİ

*Arş. Gör. Sinem Akgül AÇIKMEŞE**

Michael J. Baun. A Wider Europe: The Process and Politics of European Union Enlargement Lanham, Rowman & Littlefield Publishers, 2000, 257 s.

Fransa, İtalya, Almanya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un Avrupa Kömür Çelik Topluluğu'nun kuruluşuyla başlattıkları Avrupa bütünleşmesi hareketi, 18 Nisan 1951'de AKÇT'nin, 25 Mart 1957'de Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu ile Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun oluşumuna imza atan bu altı ülke ile sınırlı kalmamıştır. Maastricht Antlaşması ile Avrupa Birliği adını alan bu entegrasyon hareketi, 1995 yılına kadar gerçekleşen dört genişleme dalgası ile onbeş üye devleti kapsayan bir yapı haline dönüşmüştür.

Avrupa Birliği'nin genişlemesi, seksenli yılların sonlarından itibaren, Birliğin gündemindeki öncelikli konular arasındaki yerini almıştır. AB, bugün, Türkiye, Malta, Kıbrıs ve on Orta ve Doğu Avrupa ülkesini kapsayan yeni ve benzersiz bir genişleme dalgası ile karşı karşıyadır. Mart 2000 tarihinde tamamlanan, "Governance in Europe" serisi kapsamında yayınlanan bu kitap, AB'nin yeni genişleme sürecini tüm ayrıntılarıyla ve kronolojik bir yöntem izleyerek ele almaktadır.

Yazar, Avrupa Birliği'nin gündemindeki son genişleme dalgasına ilişkin temel dinamiklerin analizine geçmeden önce, kitabın birinci bölümünde AB genişlemesinin genel bir çerçevesini çizmektedir. Michael J. Baun, bu bölümde öncelikle genişlemenin tarihçesine değinip, AB'yi onbeş üyeli bir yapıya dönüştüren süreci kısaca açıklamakta; daha sonra da geçmişteki genişlemelerin ortak özellikleri ile bugünkü genişleme dalgasından ayrılan yönlerine ilişkin saptamalar yapmaktadır. Birinci bölüm dahilinde, yukarıda belirtilenlere ek olarak, AB'ye katılım koşulları ile üyelik için izlenen prosedüre ve genişleme hakkındaki teorik yaklaşımlara yer verilmektedir.

* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Toplulukları Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

Kitabın ikinci bölümü ve yedinci bölümü arasında, seksenli yılların sonundan Aralık 1999 tarihli Helsinki Zirvesine kadar giden bir süreç içinde, AB'nin yeni genişleme süreci kronolojik bir yaklaşım çerçevesinde anlatılmaktadır. Yazar, söz konusu bölümler dahilinde öncelikle, Doğu Blokunun çöküşünün ardından Sovyet güdümünden kurtularak bağımsızlığına kavuşan, coğrafya, tarih, kültür ve din faktörlerinin etkisiyle Avrupa mirasını paylaştıklarını iddia eden ve Avrupa bütünleşmesine dahil olma güdüsüyle hareket eden Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine üyelik perspektifi tanınmadan önce, bu ülkelere yönelik olarak Avrupa Birliği'nin benimsediği politikaları ayrıntılı bir biçimde ele almaktadır.

Ağırlıklı olarak Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine yönelik genişlemeyi ele alan bu kitabın yukarıda belirtilen bölümleri kapsamında, bu genişlemeye dair dönüm noktaları detaylı bir biçimde analiz edilmektedir. Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine tam üyelik perspektifi tanıyan Kopenhag Zirvesi, katılım öncesinde AB'ye aday ülkeleri üyelik yönünde hazırlamayı amaçlayan bir strateji benimsenmesini öngören Essen Zirvesi, Komisyon tarafından aday ülkelerin başvuruları hakkında hazırlanan ve Gündem 2000 çerçevesinde yayımlanan Görüşler, genel bir genişleme sürecini başlatan Lüksemburg Zirvesi ve genişleme stratejisi bakımından önemli kararların alındığı Helsinki Zirvesi bu dönüm noktalarından bazılarıdır.

Kitabın yedinci ve sekizinci bölümleri, genişlemenin yaratacağı bir takım olumsuzluklara karşı Avrupa Birliği'nin yapması gereken düzenlemeleri içermektedir. Bu çerçevede yazar, özellikle karar alma mekanizmaları bakımından ve çeşitli politika alanlarında reformlar yapılması gerekliliğinin altını çizmekte ve bu konuda çeşitli tavsiyelerde bulunmaktadır.

Yazar son bölümde, Mart 2000 tarihine kadar süregelen dönemde AB'nin genişleme politikası kapsamında meydana gelen değişikliklere, son gelişmelere ve katılım müzakerelerinde varılan noktaya değinmektedir. Kitabın bu bölümünde ayrıca, aday ülkelerin Avrupa Birliği'nin genişlemesi konusundaki yaklaşımlarına ve Avrupa Parlamentosu'nun genişlemeye yönelik görüşlerine yer verilmektedir.

Baun'un yukarıda anahatlarıyla anlatılmaya çalışılan "A Wider Europe: The Process and Politics of European Union Enlargement" adlı kitabı pek çok açıdan önemlidir. İlk olarak, 21. yüzyılda da Avrupa Birliği'nin gündemini bir hayli meşgul edecek genişleme konusu üzerine yazılmış çok fazla eser bulunmamaktadır. Kitap, genişleme hakkındaki temel dinamiklere yer vererek, yeni genişleme sürecinin kökenlerine inerek, bu süreç kapsamında meydana gelen son gelişmeleri değerlendirerek ve son olarak da AB'nin bugün karşı karşıya olduğu genişlemenin sonuçları ve yarını hakkında saptamalar yaparak

literatürde bu alandaki boşluğu dolduran sayılı eserler arasındaki yerini almaktadır. Genişleme hakkındaki en güncel kaynak olma özelliğini taşıyan bu kitapta yazarın izlediği kronolojik yöntem, okuyucular ve araştırmacılar açısından gelişmelerin daha kolay ve anlaşılır biçimde takip edilmesini sağlamaktadır. Yazar, genişleme hakkında yazılan pek çok kitap, makale ve belgeye atıfta bulunarak, bu alanda araştırma yapanlar için temel bir başvuru kaynağı niteliğinde bir yapıta imza atmıştır.

Baun'un bu kitabında göze çarpan en önemli olumsuzluk, ağırlıklı olarak genişlemenin Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri boyutunun ele alınması ve bugün Avrupa Birliği'nin kapısında üyelik için bekleyen Türkiye, Kıbrıs ve Malta'nın genişleme sürecindeki yerlerine ilişkin olarak yeterli ölçüde bilgiye ve değerlendirmeye yer verilmemesidir. Bu eksikliğine rağmen kitap, AB genişlemesi ve aday ülkeler hakkında çalışma yapanlar için önemli bir kaynak niteliğindedir.